

Nr. 4-1/43
20.07.2018

Latvijas politiskajām partijām, Latvijas politisko partiju apvienībām

Priekšlikumi par darbu ar jaunatni attīstību Latvijā, iekļaušanai partiju un partiju apvienību programmās

Biedrība "Latvijas Jaunatnes padome" ir lielākā jaunatnes organizāciju un organizāciju, kas strādā ar bērniem un jauniešiem vecumā līdz 30 gadiem, apvienība Latvijā, kuras galvenie mērķi ir jauniešu labklājība Latvijā un jauniešu interešu aizstāvība. Apvienību šobrīd veido 34 nevalstiskās organizācijas.

Latvijai ir vajadzīgi aktīvi jaunieši jau šodien, nevis tikai nākotnē, tāpēc Latvijā ir būtiski jāpalielina valsts finansējums jaunatnes politikas īstenošanai.

Negatīvie fakti par jaunatni Latvijā

Iesākumā minēsim faktus, kas nenāk par labu Latvijai.

Latvijas jaunatnes organizācijām trūkst kapacitātes risināt šos problēmjaudātājumus un mazināt negatīvo statistiku, lai gan tās būtu spējīgas to darīt.

1. 2017. gada sākumā Latvijā pastāvīgi dzīvoja 250 741 jauniešs, un tas ir gandrīz uz pusi mazāk nekā 1990. gadā, kad Latvijā dzīvoja 480 600 jauniešu. Visstraujāk jauniešu skaits samazinājies tieši pēdējo 10 gadu laikā - laika periodā no 2007. līdz 2017. gadam jauniešu skaits samazinājies par 178 262 personām. (*Jaunatnes politikas analītiskais pārskats, 2017*)
2. Pēdējo 13 gadu laikā kopējais no Latvijas emigrējušo jauniešu skaits sastāda 121 408 personas, tai skaitā pēdējo 5 gadu laikā no Latvijas emigrējuši 38 088 jaunieši. (*Jaunatnes politikas analītiskais pārskats, 2017*)
3. Būtiskākie iemesli, kas pamudinājuši jauniešus aizbraukt no Latvijas, ir: vēlme uzlabot savas dzīves kvalitāti (57%), neredzēju nākotni Latvijā (50%), ārzemēs bija iespēja daudz labāk nopelnīt (48%). (*Jaunatnes politikas analītiskais pārskats, 2017*)
4. Kopumā aptuveni 114 tūkst. jauniešu vecumā 15-29 gadi ir neaktīvi. 2022.gadā vairāk nekā 25 tūkst. jauniešu bez iegūtas profesijas vai prasmēm būs problēmas atrast darbu. 2016.gada trijos ceturksņos Latvijā vidēji 44 tūkst. jauniešu vecumā 15-29 gadi nestrādāja, nemācījās un neapguva arodu. (*Informatīvais ziņojums par Jauniešu garantijas īstenošanas progresu, 2017*)
5. 2014./2015.mācību gadā 15 693 bērni nebija reģistrēti nevienas izglītības iestādes sarakstā, tai skaitā 12 948 bērni bija izbraukuši no valsts. Gandrīz 800 bērni nebija reģistrēti izglītības iestādēs un pašvaldībām par tiem nebija informācijas vai tās šādu informāciju netika norādījušas. Papildus tam vēl 70 bērni nebija reģistrēti izglītības iestādēs kā iemeslu norādot "citu iemeslu dēļ", tādēļ par šo bērnu situāciju nav iespējams spriest. (*Informācija no Darbības programmas "Izaugsme un*

nodarbinātība" 8.3.4. specifiskā atbalsta mērķa "Samazināt priekšlaicīgu mācību pārtraukšanu, īstenojot preventīvus un intervences pasākumus" īstenošanas noteikumu anotācijas)

6. Kopējais tiešā un netiešā vardarbībā cietušo bērnu skaits 2016.gadā bija 21838. (*Bērnu klīniskās universitātes slimnīcas dati, 2016*)
7. 2016.gadā Valsts Probācijas dienests uzsāka darbu ar 11 631 probācijas klientu, no kuriem 31% jeb 3605 bija jaunieši: 8 % 11 – 17 gadu vecumā (930), 23 % 18 - 25 gadu vecumā (2675).
8. Latvijas jauniešu interese par politiku ir izteikti zema. Tikai 29% jauniešu novērtē, ka viņus interesē politika, kamēr 41% - ka neinteresē. Kopumā jauniešu priekšstats un asociācijas ar politiku ir izteikti negatīvas. (*Jauniešu politiskā līdzdalība Latvijā, LJP, 2015*)
9. 38% 15-gadīgās meitenes un 14% 15-gadīgie zēni savu veselību vērtē kā viduvēju vai sliktu. Jaunieši bieži sūdzas par galvas sāpēm, muguras sāpēm un liekā svara problēmām. (*Slimību profilakses un kontroles centrs, Starptautiskais skolēnu veselības pētījums, 2013/2014*)
10. Apmācības par seksuālo veselību, veselīga dzīves veida principiem un pirmo palīdzību ārkārtas situācijās, lielākajā daļā skolās, tiek nodrošinātas projektu ietvaros - neregulāri, trūkst sistemātiskums un speciālisti jauniešu izglītošanai par veselības veicināšanas jautājumiem, izmantojot mērķa grupai piemērotas izglītības metodes.

Iespējams, ka bērni un jaunieši statistikas datus pārklājas, bet kopumā visi rādītāji priekš Latvijai ir lieli.

Priekšlikumi darba ar jaunatni attīstībai

1. Latvijas Jaunatnes padomes priekšlikums visām Latvijas politiskajām partijām un to apvienībām ir būtiski palielināt Jaunatnes politikas valsts programmas finansējumu, lai turpmākos gados būtu iespējama kvalitatīva aktivitāšu īstenošana, uzlabojot jauniešu labklājību Latvijā. Ņemot vērā 2017. gada jaunatnes politikas analītiskajā pārskatā minēto informāciju, ka jauniešu skaits samazinās, pastāv risks, ka nākotnē būs nepietiekošs skaits nodokļu maksātāju, kas radīs līdzekļus, ko izmantot valsts mērķu sasniegšanai. Ir svarīgi apzināties, ka jauniešos jāiegulda jau šodien, nevis kaut kad nākotnē. Jaunieši ir tā sabiedrības daļa, kura pati ieguldījumus savā attīstībā neprasis, tāpēc valstij ir svarīgi apzināties savu jauniešu potenciālu un stiprināt "Jaunatnes politikas valsts programmas" (turpmāk - programmas) finansiālo apmēru, lai programma kļūtu par vienu no balstiem jauniešu attīstībā. "Jaunatnes politikas valsts programmas" apmērs 2018. gadā ir 682 484.00 EUR, kas ir tikai 2.72 EUR uz vienu Latvijas jauniešu gadā. Latvijas Jaunatnes padome piedāvā un aicina Jaunatnes politikas valsts programmas finansējumu palielināt vismaz līdz 1 000 000 EUR. Jaunatnes politikas valsts programmai būtu jābūt tai, kura veicina jaunatnes organizāciju attīstību, stiprina to kapacitāti un veicina jaunu organizāciju rašanos. Nevalstiskās organizācijas darbā ar jaunatni ir būtisks resurss un palīgs valstij, ministrijām un pašvaldībām.
2. Lai stiprinātu Latvijas Jaunatnes padomes lomu jaunatnes politikas ieviešanā Latvijā, ir jāveic "Jaunatnes likuma" grozījumi, nostiprinot LJP lomu tajā, nosakot konkrētus veicamos uzdevumus un ikgadējā finansējuma apmēru. Ņemot vērā, ka kaimiņu valstīs nacionālo jaunatnes padomju ikgadējais finansējums ir vairāki simti tūkstoši eiro, mēs Latvijā varētu sākt ar 100000 lielu valsts ikgadēju finansējumu. (*Dati: Igaunijā jaunatnes politikas īstenošanai, tostarp finansējums Igaunijas nacionālajai jaunatnes padomei, ir 13.5 miljoni EUR. Igaunijā ir 283 350 jauniešu plašāks jauniešu vecuma diapazons 7-26 gadi (2016.g.). (Avots: <http://www.youthpolicy.org/factsheets/country/estonia/>). Somijas nacionālajai*

Jaunatnes padomei ir 3 miljoni gadā (70% nāk no Izglītības un kultūras ministrijas). 2013. gadā Somija darbam ar jaunatni tērēja 74 miljonus + 12.5 miljonus jaunatnes NVO atbalstam. (Avots: <http://www.youthpolicy.org/factsheets/country/finland/>). Slovēģija jaunatnes jomai (praktiski tikai jaunatnes organizāciju grantiem) paredz 2.3 miljonus EUR. (Avots: <http://www.youthpolicy.org/factsheets/country/slovenia/>)

3. Darbā ar jaunatni iesaistīto speciālistu (jaunatnes lietu speciālistu un jaunatnes darbinieku) mainība pašvaldībās ir ļoti augsta. Būtiski ir palielināt programmas finansējumu jaunatnes lietu speciālistu apmācībām, lai tās būtu pieejamas gan pašvaldību, gan NVO, kas strādā ar bērniem un jauniešiem, pārstāvjiem.
4. Lai stiprinātu Latvijas jauniešu intereses starptautiskā mērogā, programmā būtu jāparedz finansējums dalības maksām visās starptautiskajās organizācijās, kurās Latvijas jaunatnes organizācijas pārstāv jauniešu intereses.
5. Svarīgi, lai programma noteiktu skaidrus kritērijus un atbalsta apmēru nacionāla mēroga, reģionāla mēroga un vietējā līmeņa jaunatnes organizācijām. Svarīgi, ka programmā tiek paredzēts finansējums gan kapacitātes stiprināšanai, gan iniciatīvu projektiem. Svarīgi nodalīt administratīvās prasības kapacitātes stiprināšanas projektiem un iniciatīvu projektiem, lai nebūtu tā, ka nepamatoti lielu atskaišu gatavošana prasa neadekvāti daudz laika, ko nevar veltīt tiešajām projekta aktivitātēm.
6. Līdz ar Jaunatnes valsts programmas finansējuma palielināšanu, nopietni jāpārskata Jaunatnes konsultatīvās padomes darbība, lai padome, kā programmas uzraugs, būtu efektīva.
7. Svarīgi paredzēt līdzvērtīgus nosacījumus Jaunatnes valsts programmas finansējuma saņemšanai organizācijām, kuras, savas struktūras vai uzbūves dēļ, nevar būt ierakstītas jaunatnes organizāciju sarakstā, bet veic aktīvu un pierādāmu darbu ar jauniešiem.
8. Lai veicinātu bērnu un jauniešu vispārējo veselības stāvokļa uzlabošanu un zināšanu paaugstināšanu par veselīgā dzīves veida pamatprincipiem, seksuālo un reproduktīvo veselību un rīcību ārkārtas situācijās, t.sk. pirmo palīdzību, svarīgi ir deleģēt organizācijām, kuras strādā ar jaunatni, apmācību funkciju un finansējumu, īpaši internātskolu/speciālo un arodskolu bērnus un jauniešu izglītošanai.
9. Ņemot vērā, ka jaunatnes politika ir izteikti horizontāla politika, būtiski izvērtēt iespēju jaunatnes politikas konsultatīvajā procesā prioritāšu noteikšanā un galveno uzdevumu izvirzīšanā iesaistīt augstāko izpildvaras amatpersonu Ministru prezidentu.
10. Lai veicinātu jauniešu nodarbinātību un jauniešu iesaisti uzņēmējdarbībā, valstij ir būtiski pārskatīt esošās nodarbinātības formas, kā arī atbalstīt jaunu nodarbinātības formu ieviešanu Latvijā. Piemēram, esošā Valsts ieņēmumu dienesta attieksme pret pašnodarbinātajiem ir pretrunā ar pasaules tendencēm.
11. Lai veicinātu jauniešu līdzdalību lēmumu pieņemšanas procesos, Saeimas, pašvaldību un Eiropas Parlamenta vēlēšanās, nevalstiskajās organizācijās un arī citās neformālās kustībās, būtiski, ka programmas finansējums ļautu veidot īpašu komunikācijas kampaņu jauniešiem medijos un vietnēs, kuras ir populāras jauniešu vidū.
12. Būtiski lielāks finansējuma palielinājums programmai būtu nepieciešams, lai kvalitatīvi attīstītu jauniešu un darbā ar jaunatni iesaistīto informācijas portālu jaunatneslietas.lv un tam piesaistītos sociālos kontus. Ļoti būtiski veidot proaktīvu komunikāciju šajos komunikācijas kanālos, lai tie kļūtu aizvien populārāki jauniešu vidū.
13. Jau vairāk nekā gadu Valsts kanceleja un Saeimas atbildīgā komisija analizē un vērtē "Brīvprātīgā darba likuma" ietekmi uz brīvprātīgā darba veikšanu. Tas ir neadekvāti ilgi un secinājumu nav arī pēc atkārtotiem informācijas pieprasījumiem. Ļoti būtiski, lai Latvijā attīstītos brīvprātīgā darba kustība un tā būtu populāra jauniešu vidū.

Pirms vēlēšanām organizēsim diskusiju par jaunatnes politikas jautājumiem. Aicinām partijas un partiju apvienības būt aktīvas un delegēt diskusijai pārstāvjus. Konkrētāka informācija par norises laiku un vietu vēl sekos.

Ceram uz turpmāku iesaisti un sadarbību Latvijas jauniešu labklājības veicināšanā!

Ar cieņu,
Biedrība "Latvijas Jaunatnes padome"